

ANNA PILARCZYK

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW KIERUNKU ZARZĄDZANIE – WYBRANE ASPEKTY

WPROWADZENIE

Celem artykułu jest analiza i ocena postaw przedsiębiorczości wśród młodych ludzi – studentów i absolwentów kierunku zarządzanie. Przyjęto, że osoby, które ukończą lub ukończyły wymieniony kierunek studiów, mają większe predyspozycje do prowadzenia działalności gospodarczej z racji wiedzy zdobytej na studiach. W celu weryfikacji przyjętej tezy przeprowadzono analizę 170 raportów opracowanych w ramach ogólnopolskiego monitoringu zawodowych losów absolwentów szkół wyższych oraz przebadano grupę 34 studentów III i V roku studiów na kierunku zarządzanie. Celowo wybrano do badania grupę studentów, którzy w niedługim czasie opuszczą mury uczelni, aby rozpocząć pracę zawodową. Są to młodzi ludzie, pełni energii, wiedzy, którzy dzięki swojej przedsiębiorczości mogą w znaczący sposób przyczynić się do rozwoju innowacyjności i tym samym do ogólnospołecznego dobrobytu.

Prof. Zyta Gilowska – wieloletni pracownik naukowy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II – wiele uwagi poświęciła kwestiom innowacyjności. Widoczne jest to m.in. w pracy poświęconej *Kierunkom polityki regionalnej Polski*, w której wymieniła zadania rządu mające na celu wzmacnianie wzrostu międzynarodowej konkurencyjności gospodarki poprzez takie działania, jak:

- tworzenie warunków rozwoju i modernizacji infrastruktury społecznej obejmującej szkoły wyższe, instytucje kultury,
- tworzenie warunków rozwoju i modernizacji instytucjonalnej infrastruktury wspierania przedsiębiorczości i obsługi biznesu,
- kształtowanie środowiska sprzyjającego powstawaniu i rozprzestrzenianiu się innowacji oraz absorpcji nowych technologii,
- kształtowanie społeczeństwa informacyjnego¹.

Wymienione cztery zadania noszą znamiona innowacyjności. W koncepcji województwa opracowanej przez prof. Z. Gilowską można zauważyć kontynuację działań zmierzających do wzmocnienia szeroko rozumianej polityki rozwoju, której częścią jest polityka regionalna. W świetle tej koncepcji „województwo (region) staje się główną jednostką odpowiedzialną za stwarzanie korzystnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej”². Zdaniem prof. Z. Gilowskiej rozwój gospodarczy można osiągnąć przez: tworzenie zachęt do wdrażania innowacji, podejmowanie inwestycji produkcyjnych, modernizację technologii, działania na rzecz rozwoju endogennego dzięki prowadzeniu szkoleń, świadczeniu usług doradczych, studiów sektorowych rynku, budowy inkubatorów przedsiębiorczości oraz wielu innych działań³. Należy podkreślić, że chociaż od momentu wydania *Kierunków polityki regionalnej Polski* minęło 19 lat, to wiele postulatów, przemyśleń i propozycji jest nadal aktualnych. Z kolei B. Roszkowska-Mądra oprócz instytucji samorządowych wymienia podmioty, których zadaniem jest promowanie oraz oddziaływanie na postawy przedsiębiorcze młodych osób – zarówno młodzieży szkolnej, jak i akademickiej, mianowicie przedstawiciele rządu, stowarzyszenia zawodowe i społeczne oraz instytucje edukacyjne⁴.

1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ POLAKÓW

Interesującą pozycją poświęconą zagadnieniu przedsiębiorczości jest *Raport z badania Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2015*, opracowany przy

¹ Z. GIŁOWSKA, G. GORZELAK, B. JAŁOWIECKI, K. SOBCZAK, *Kierunki polityki regionalnej Polski* (Studia Regionalne i Lokalne nr 57), Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydawnictwo Europejskiego Instytutu Rozwoju Regionalnego i Lokalnego 1998, s. 25-26.

² Tamże, s. 48.

³ Tamże, s. 50.

⁴ B. ROSZKOWSKA-MĄDRA, A. PARFIENIUK, *Poglądy młodzieży akademickiej studiów ekonomicznych o przedsiębiorczości*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 6(72), s. 218.

współpracy przedstawicieli Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Omówiono w nim m.in. społeczną percepcję przedsiębiorczości w Polsce, postawy przedsiębiorcze Polaków, motywy zakładania działalności gospodarczej, poziom innowacyjności przedsiębiorstw. Szczególnie warto zwrócić uwagę na poziom młodej przedsiębiorczości w Polsce, który utrzymuje się na niezmiennym od ponad pięciu lat poziomie 9%, co w praktyce oznacza, że 2,4 mln dorosłych Polaków podejmuje działania na rzecz zapoczątkowania lub prowadzenia działalności gospodarczej⁵.

Raport przedstawia postawy przedsiębiorcze Polaków za pomocą czterech wskaźników: intencji przedsiębiorczych, samooceny zdolności przedsiębiorczych, rozpoznawania szans na rynku oraz strachu przed niepowodzeniem. Według przeprowadzonych badań Global Entrepreneurship Monitor (GEM), co piąty dorosły Polak posiada faktyczne plany założenia firmy w ciągu najbliższych trzech lat. Pod tym względem wyprzedzamy m.in. kraje Unii Europejskiej⁶. W świetle drugiego wskaźnika – samooceny zdolności przedsiębiorczych, ponad połowa rodaków optymistycznie ocenia swoje umiejętności niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej. Należy zaznaczyć, że wysoka samoocena nie wiąże się z edukacją przedsiębiorczości na poziomie formalnym.

Jak zauważają autorzy opracowania, w 2015 r. nastąpił wzrost oceny warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości w porównaniu do 2012 r. Trzy omówione wskaźniki są na zadowalającym poziomie, ale ostatni czynnik, czyli strach przed porażką, wymaga znaczącej zmiany. Od pięciu lat odsetek osób, które nie chcą podejmować ryzyka i tym samym ponieść porażki, oscyluje między 43%-51% Polaków dostrzegających szanse biznesowe⁷. Przyczyn tej postawy można upatrywać m.in. w turbulentnym i silnie konkurencyjnym otoczeniu, które uniemożliwia osiągnięcie przyjętych celów wynikających z prowadzenia działalności gospodarczej. Przytoczone dane można potraktować jako wyraźny sygnał dla osób i instytucji zajmujących się wspieraniem przedsiębiorczości. W ustawie Prawo upadłościowe i naprawcze przewidziano drugą szansę dla młodych ludzi w ponownym uruchomieniu działalności gospodarczej, tzn. mowa jest o procedurze częściowego lub całkowitego

⁵ A. TARNAWA, D. WĘCŁAWSKA, *Global Entrepreneurship Monitor. Raport z badania Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2015*, Warszawa: Polska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości 2016, s. 10.

⁶ Tamże, s. 22.

⁷ Tamże.

umorzenia długu w razie niepowodzenia. Oprócz tego zapisu młodzi przedsiębiorcy mogą liczyć na zmniejszony wymiar składek przez okres dwóch lat oraz wsparcie przy realizacji obowiązków podatkowych⁸.

2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW KIERUNKU ZARZĄDZANIE W SKALI POLSKI

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat w literaturze przedmiotu poświęcono wiele uwagi badaniu postaw przedsiębiorczości wśród studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych prowadzonych na uczelniach publicznych i prywatnych. M. Kunasz przedstawił wyniki szeroko zakrojonej analizy związanej z omawianym tematem, która swoim zasięgiem objęła osoby studiujące na Litwie, Łotwie, Ukrainie, Węgrzech, a także w Rosji i w Polsce. Wśród obszarów badawczych można wymienić m.in.: aktywność w zdobywaniu doświadczeń w trakcie studiów, pomysły dotyczące prowadzenia własnego biznesu, identyfikację barier przedsiębiorczości, horyzont czasowy planowanych działań zmierzających do prowadzenia własnej działalności gospodarczej⁹. W badaniach prowadzonych przez K. Buchtę i M. Jakubiak¹⁰ oraz T. Łuczka i M. Rembiasz¹¹ widoczna jest koncentracja na deklaracji, motywach i konsekwencjach prowadzenia własnej działalności gospodarczej, określeniu cech charakterystycznych przedsiębiorców. Inni autorzy poszukują odpowiedzi na pytania dotyczące czynników kształtujących postawy przedsiębiorcze studentów w obszarach podejmowanej dodatkowej aktywności pozauczelnianej¹² lub różnic pomiędzy studiami prowadzonymi w poszczególnych dziedzinach nauki¹³. Wielość autorów i ich rozważań obejmujących różne aspek-

⁸ Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, *Przegląd polityk i programów rozwoju przedsiębiorczości sprzyjających włączeniu społecznemu. Wspieranie przedsiębiorczości wśród osób młodych w Polsce*, Warszawa 2015, s. 7.

⁹ M. KUNASZ, *Zachowania przedsiębiorcze studentów w świetle badań ankietowych*, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 3, s. 71-85.

¹⁰ K. BUCHTA, M. JAKUBIAK, *Determinanty postaw przedsiębiorczych studentów jako element innowacyjności w procesie kształcenia*, „Zeszyty Naukowe WSEI”, seria Ekonomia, 2014, nr 9(2), s. 171-178.

¹¹ T. ŁUCZKA, M. REMBIASZ, *Badanie postaw przedsiębiorczych studentów – wybrane aspekty teoretyczne i empiryczne*, „Horyzonty Wychowania” 2016, nr 15(34), s. 37-46.

¹² T. BERNAT, *Przedsiębiorczość studentów a dodatkowe aktywności pozauczelniane*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2015, nr 401, s. 53-57.

¹³ K. DĄBROWSKA, M. SKOWRON, *Porównanie postaw przedsiębiorczych studentów studiów*

ty omawianego tematu świadczy o ważności roli podejmowanych zagadnień w ramach badań zarówno w nauce, jak i życiu gospodarczym, co nie funkcjonowałoby bez postaw proinnowacyjnych.

Ocena przedsiębiorczości absolwentów w ramach niniejszego opracowania stanowi uzupełnienie rozważań przywołanych autorów. Opiera się ona na analizie 170 raportów¹⁴ opracowanych w ramach ogólnopolskiego systemu monitoringu zawodowych losów absolwentów szkół wyższych wdrożonego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wymienione dokumenty dotyczyły 45 uniwersytetów i 18 uczelni technicznych, które kształcą studentów na kierunku zarządzanie. Dane zawarte w wymienionych raportach pochodzą z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz systemu informacji o szkolnictwie wyższym POL-on. Przeprowadzona analiza miała na celu zweryfikowanie tezy o większych predyspozycjach absolwentów kierunku zarządzanie do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, z racji posiadanej wiedzy. Dane zaprezentowane w tabeli 1 dotyczą absolwentów, którzy uzyskali dyplom w 2014 r. Osoby nieubezpieczone, na których konto nie wpłynęły żadne składki, osoby zatrudnione poza granicami kraju oraz ubezpieczone w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), nie zostały uwzględnione w systemie monitorowania zawodowych losów absolwentów szkół wyższych.

Liczba absolwentów studiów II stopnia i jednolitych ogółem na uniwersytetach w skali kraju wyniosła 58 018, z czego 3763 osób (6,5%) prowadziło działalność gospodarczą. Odsetek absolwentów studiów II stopnia na kierunku zarządzanie w odniesieniu do liczby samozatrudnionych absolwentów uniwersytetów był równy 9,7% (tabela 1). Obliczone dane zbieżne są z poziomem młodej przedsiębiorczości określonym w omówionych badaniach GEM. Z kolei liczba absolwentów uczelni technicznych w 2014 r. wyniosła 22 358 osób, z czego 7,6% prowadziło własne przedsiębiorstwa. Absolwenci zarządzania stanowili 6,8% samozatrudnionych absolwentów uczelni technicznych.

Zdaniem autorki trudno prowadzić analizę przedsiębiorczości absolwentów w odniesieniu do województw, ponieważ w kraju funkcjonują dwa silne ośrodki akademickie zlokalizowane w Krakowie i w Warszawie, do których z różnych stron Polski przyjeżdżają studenci. To z kolei wpływa na zmniejszenie liczby studentów uczelni położonych najbliżej miejsca ich zamieszkania.

ekonomicznych, społecznych i humanistycznych, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 18(2015), nr 3, s. 124-130.

¹⁴ Raporty dotyczyły absolwentów stacjonarnych i niestacjonarnych studiów II stopnia na kierunku zarządzanie, absolwentów jednolitych studiów magisterskich, absolwentów studiów II stopnia prowadzonych na wybranych uczelniach.

Tabela 1. Zestawienie absolwentów prowadzących działalność gospodarczą

Województwo	Uniwersytety, liczba samorządniczych absolwentów zarządzania II stopnia stacjonarne i niestacjonarne studia	Uniwersytety, liczba samorządniczych absolwentów studiów II stopnia i jednolitych ogółem	Uniwersytety, liczba absolwentów studiów II stopnia i jednolitych ogółem	Uczelnie techniczne, liczba samorządniczych absolwentów studiów II stopnia i jednolitych ogółem	Uczelnie techniczne, liczba samorządniczych absolwentów studiów II stopnia i jednolitych ogółem	Uczelnie techniczne, liczba absolwentów studiów II stopnia i jednolitych ogółem
Dolnośląskie	32	213	2849	11	251	3582
Kujawsko-pomorskie	7	387	6042	na	na	na
Lubelskie	na	297	6882	12	124	1352
Lubuskie	2	108	1679	na	na	na
Łódzkie	62	142	1760	5	106	1374
Małopolskie	52	598	9657	na	203	3674
Mazowieckie	96	965	12 896	11	5	93
Opolskie	10	43	508	na	na	na
Podkarpackie	na	na	na	31	94	1613
Podlaskie	4	104	2396	0	76	865
Pomorskie	16	278	3656	20	160	2205
Śląskie	29	39	332	2	164	2098
Świętokrzyskie	19	77	1935	4	58	883
Warmińsko-mazurskie	5	172	3280	na	na	na
Wielkopolskie	17	189	2193	14	249	2426
Zachodniopomorskie	15	151	1953	4	189	2193
Suma	366	3763	58 018	114	1679	22 358

Źródło: Opracowanie własne na podstawie 170 raportów generowanych dla 45 uniwersytetów i 18 uczelni technicznych dostępnych na <http://absolwenci.nauka.gov.pl>

Przeprowadzona analiza przedsiębiorczości wśród absolwentów pozwoliła odrzucić tezę dotyczącą większych predyspozycji absolwentów zarządzania do prowadzenia działalności gospodarczej związanych z posiadaną wiedzą. Świadczą o tym następujące dane: niecałe 10% samozatrudnionych absolwentów uniwersytetów stanowią osoby, które ukończyły zarządzanie. Spodziewano się większej liczby osób, które w praktyce wykorzystają zdobytą wiedzę z zakresu zarządzania. W związku z uzyskanymi danymi autorka badań postanowiła przebadać studentów III i V roku wymienionego kierunku i sprawdzić poziom ich przedsiębiorczości oraz dowiedzieć się, czy w ich planach na najbliższą przyszłość jest założenie własnej firmy.

3. DIAGNOZA POZIOMU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI STUDENTÓW KIERUNKU ZARZĄDZANIE W SKALI MIKRO

Przeprowadzono badanie, którego celem było określenie poziomu przedsiębiorczości wśród studentów V roku studiów stacjonarnych na kierunku zarządzanie. W związku z niewielką liczbą respondentów – 11 osób, postanowiono włączyć do badania studentów III roku tego kierunku studiów. Łącznie w badaniu 34 osoby – 25 kobiet i 9 mężczyzn udzieliły odpowiedzi na 13 pytań związanych m.in. z instrumentami wspierającymi przedsiębiorczość, planami prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Pierwsze pytanie brzmiało: Czy przedsiębiorczość jest dla Pana/Pani ważna? Dla osiemnastu osób z III roku studiów nie było to istotne, natomiast pięć osób nie miało zdania w tej kwestii. Dziesięć osób z V roku było przekonanych o ważnej roli przedsiębiorczości, jedna osoba nie miała zdania. W obu grupach nie odnotowano udzielenia negatywnych odpowiedzi świadczących o niewielkiej roli omawianego pojęcia.

W kolejnym pytaniu poproszono badane osoby o określenie częstotliwości poruszania w toku studiów tematów związanych z przedsiębiorczością, innowacyjnością, biznesplanem, prowadzeniem własnej działalności gospodarczej, sprawami administracyjnymi dotyczącymi działalności gospodarczej oraz instrumentami wspierającymi przedsiębiorczość. W trakcie analizy udzielonych odpowiedzi nie stwierdzono istotnych różnic pomiędzy studentami III i V roku studiów. W toku nauczania wszystkie wymienione terminy były często omawiane. Respondenci w obu grupach wskazali, że sprawy administracyjne związane z działalnością gospodarczą czasami były poruszane na zajęciach, co może świadczyć o pewnym niedosycie informacji na ten temat i jednocześnie jest wskazówką dla osób prowadzących zajęcia. To pytanie

miało na celu sprawdzenie, czy przyszli absolwenci posiadają podstawową wiedzę z zakresu przedsiębiorczości.

Następne pytanie dotyczyło znajomości instrumentów wspierania przedsiębiorczości i zarazem miało ono charakter filtrujący poprawność udzielanych odpowiedzi. Osoby badane miały do wyboru następujące odpowiedzi: programy operacyjne Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, szkolenia, mentoring, inkubatory przedsiębiorczości oraz możliwość wskazania innych możliwości, nieujętych w kafeterii, jak: inne, jakie? Najwięcej studentów zarówno z III, jak i V roku zarządzania wskazało szkolenia, mentoring oraz inkubatory przedsiębiorczości. Trzy osoby z III roku studiów z 34 badanych respondentów wykazały się znajomością programów operacyjnych Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, która odgrywa ważną rolę we wspieraniu przedsiębiorczości. Niski poziom wiedzy wśród młodych ludzi – przyszłych absolwentów kierunku zarządzanie budzi wątpliwości i świadczy o problemach w dotarciu do potencjalnych beneficjentów różnych programów wspierających zakładanie i prowadzenie własnych biznesów.

Wnioski płynące z pytania związanego z planami otwarcia własnej firmy są następujące: w przybliżeniu 26,5% badanych planuje prowadzić działalność gospodarczą. Wśród tych osób większość zadeklarowała realizację działań prowadzących do tego celu w okresie powyżej 36 miesięcy, co w sumie nie dziwi, ponieważ są to jeszcze studenci.

Na pierwszym miejscu powodem założenia własnej firmy jest poczucie niezależności (18 osób)¹⁵, na drugim znalazły się dwa bodźce: wyższy poziom dochodów oraz nienormowany czas pracy.

26,5% respondentów nie zamierza zakładać własnej firmy. Najczęściej wymieniane powody to: brak środków finansowych na ten cel, zbyt wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej oraz konkurencyjne otoczenie. Na dalszych miejscach znalazła się niepewność osiągnięcia zamierzonych celów, formalności administracyjnoprawne oraz problem ze znalezieniem odpowiednich pracowników. Wymienione problemy są ważnym źródłem informacji dla zainteresowanych stron zaangażowanych we wspieranie przedsiębiorczości młodych osób. Trzecią, najbardziej liczną grupę respondentów (47%) stanowią studenci, którzy nie wiedzą, czy założą własną firmę. Ich wątpliwości widoczne były w odpowiedziach dotyczących przeszkód w prowadzeniu działalności gospodarczej.

¹⁵ Osoby, które nie wiedzą, czy założą własną firmę, udzieliły odpowiedzi na pytanie o motywy prowadzenia własnej działalności.

Ostatnie pytanie dotyczyło posiadania planów na najbliższe dwa lata. 65% respondentów odpowiedziało twierdząco; najczęściej studenci III i V roku studiów wymieniali ukończenie studiów, znalezienie pracy, która umożliwi zdobycie doświadczenia. Część osób zadeklarowała otwarcie własnej firmy, ale po zakończeniu studiów i zgromadzeniu niezbędnych środków finansowych. Pozostała część badanych nie ma planów, ponieważ nie widzą dla siebie perspektyw na rynku pracy, nie są zdecydowani co do wyboru dalszej ścieżki kariery, pomimo poprawnego sformułowania pojęcia przedsiębiorczości, rozumianego jako *wykorzystanie nadążających się okazji, zdolność do nowych rozwiązań, gotowość do ponoszenia ryzyka, doskonalenie pomysłów, umiejętność gospodarowania środkami finansowymi* (studenci V roku zarządzania).

Wyniki przeprowadzonych badań zbieżne są z efektami analizy naukowej przeprowadzonej przez M. Kunasza¹⁶, K. Buchtę i M. Jakubiak¹⁷ oraz T. Łuczka i M. Rembiasza¹⁸.

PODSUMOWANIE

Przedsiębiorczość jest nierozzerwalnie związana z innym pojęciem, ważnym z punktu widzenia powszechnego rozwoju różnych gałęzi gospodarki, społeczeństwa, którym jest innowacyjność. Te dwa pojęcia decydują o lokalizacji wielu inwestycji, a co za tym idzie – tworzeniu nowych miejsc pracy, rozwoju infrastruktury społecznej, ekonomicznej i technologicznej. Generalnie poziom przedsiębiorczości Polaków jest na zadowalającym poziomie, tzn. obywatele pozytywnie oceniają swoje zdolności i warunki niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej, 2,4 mln Polaków podejmuje działania związane z prowadzeniem własnego biznesu. Poważnym problem uniemożliwiającym pełny rozwój przedsiębiorczości jest strach przed porażką, który dotyczy prawie połowy osób dostrzegających szanse biznesowe na rynku.

Przedsiębiorczość absolwentów kierunku zarządzanie prowadzonego na uniwersytetach i uczelniach technicznych mogłaby być wyższa w odniesieniu do osób, które również ukończyły studia i prowadzą własną działalność gospodarczą, wynosi ona 9%. Uzyskane dane z przeprowadzonej analizy pozwo-

¹⁶ M. KUNASZ, *Zachowania przedsiębiorcze studentów*, s. 84.

¹⁷ K. BUCHTA, M. JAKUBIAK, *Determinanty postaw przedsiębiorczych studentów*, s. 177.

¹⁸ T. ŁUCZKA, M. REMBIASZ, *Badanie postaw przedsiębiorczych studentów*, s. 38-41.

liły odrzucić tezę dotyczącą większych predyspozycji absolwentów zarządzania do prowadzenia działalności gospodarczej.

Podczas badania studentów III i V roku studiów stacjonarnych na kierunku zarządzanie ustalono, że termin „przedsiębiorczość” jest dla nich ważny; większość studentów (47%) nie wie, czy w przyszłości założy firmę; 26,5% badanych zamierza prowadzić działalność gospodarczą ze względu na niezależność, wyższe dochody oraz nienormowany czas pracy; taka sama liczba respondentów (26,5%) nie założy własnej firmy z powodu braku środków finansowych, niepewności osiągnięcia celów oraz silnej konkurencji.

Z jednej strony wiedza, postawy przedsiębiorcze są na zadowalającym poziomie. Z drugiej – strach przed niepowodzeniem oraz – w przypadku 35% studentów – brak planów na przyszłość świadczą o tym, że jest jeszcze wiele do zrobienia w zakresie stworzenia klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości, a co za tym idzie – innowacyjnemu działaniu.

BIBLIOGRAFIA

- BUCHTA K., JAKUBIAK M.: Determinanty postaw przedsiębiorczych studentów jako element innowacyjności w procesie kształcenia, „Zeszyty Naukowe WSEI”, seria Ekonomia, 2014, nr 9(2).
- DĄBROWSKA K., SKOWRON M.: Porównanie postaw przedsiębiorczych studentów studiów ekonomicznych, społecznych i humanistycznych, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 18(2015), nr 3, s. 121-131.
- GIŁOWSKA Z., GORZELAK G., JAŁOWIECKI B., SOBCZAK B.: Kierunki polityki regionalnej Polski (Studia Regionalne i Lokalne nr 57), Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydawnictwo Europejskiego Instytutu Rozwoju Regionalnego i Lokalnego 1998.
- KUNASZ M.: Zachowania przedsiębiorcze studentów w świetle badań ankietowych, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 3.
- ŁUCZKA T., REMBIASZ M.: Badanie postaw przedsiębiorczych studentów – wybrane aspekty teoretyczne i empiryczne, „Horyzonty Wychowania” 2016, nr 15(34).
- Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Przegląd polityk i programów rozwoju przedsiębiorczości sprzyjających włączeniu społecznemu. Wspieranie przedsiębiorczości wśród osób młodych w Polsce, Warszawa 2015.
- ROSZKOWSKA-MADRA B., PARFIENIUK A.: Poglądy młodzieży akademickiej studiów ekonomicznych o przedsiębiorczości, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 6(72).
- TARNAWA A., WĘCŁAWSKA D.: Global Entrepreneurship Monitor. Raport z badania – Global Entrepreneurship Monitor Polska 2015, Warszawa: Polska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości 2016.
- 170 raportów dotyczących zawodowych losów absolwentów szkół wyższych dostępnych na stronie: <http://absolwenci.nauka.gov.pl>

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW
KIERUNKU ZARZĄDZANIE – WYBRANE ASPEKTY

S t r e s z c z e n i e

W artykule omówiono wyniki badań dotyczących szeroko rozumianej przedsiębiorczości Polaków, przeanalizowano 170 raportów poświęconych ekonomicznym losom absolwentów 45 uniwersytetów i 18 uczelni technicznych. Rozważania uzupełniono przedstawieniem wyników przeprowadzonych badań 34 studentów na kierunku zarządzanie. Z jednej strony Polacy dobrze oceniają swoje umiejętności oraz wiedzę dotyczącą przedsiębiorczości, z drugiej połowa osób dostrzegających szanse biznesowe na rynku nie zamierza prowadzić własnej działalności gospodarczej, głównie z powodu lęku przed porażką. Wśród samozatrudnionych absolwentów uniwersytetów i uczelni technicznych można wyróżnić 9% osób, które ukończyły kierunek studiów związanych z zarządzaniem. 26,5% badanych studentów zarządzania zamierza prowadzić własną firmę z powodów m.in. poczucia niezależności oraz wyższych dochodów. Tyle samo osób (26,5%) nie ma w swoich planach własnej działalności gospodarczej ze względu na brak środków finansowych, niepewność osiągnięcia celów oraz silną konkurencję. Na dalszych miejscach znalazły się problemy ze znalezieniem odpowiednich pracowników, a także wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej.

Słowa kluczowe: innowacyjność; przedsiębiorczość; działalność gospodarcza.

AN ENTREPRENEURSHIP OF STUDENTS' AND GRADUATES'
MANAGEMENT STUDIES – CHOSEN ASPECTS

S u m m a r y

This paper concerns the relationship an entrepreneurship of students' and graduates' management studies with term innovation. In three parts of this work out following issues: a research of polish entrepreneurship, 170 reports about economical careers graduates' of 45 universities and 18 technical higher schools and research of 34 graduates' management studies were elaborated. On the one hand Polish people evaluate positive their skills and knowledge. On the second hand a half people don't intend to start with own business despite they make out market-led chances. The reason of this situation is a fear of defeat. Among self-employed graduates of universities and technical high schools there are 9% graduates of management studies. 26,5% students of this studies intend to have own business, because they want to feel an independence and have higher incomes. 26,5% students don't want to have own business. Among of this reasons there are: lack of financial resources, uncertainty of goal achievement and strong competitors. On the further places there are: problems with finding an appropriate employees and high cost of own business.

Key words: innovation; entrepreneurship; business activity.